

1 De dood van Madonna

Wanneer je over de 1-57 rijdt, de belangrijkste snelweg vanuit Detroit, word je getroffen door het eentonige, platte, karakterloze landschap: de betonnen bruggen en vlakke velden strekken zich uit tot de voorsteden. Maar er is ook een enorm gevoel van ruimte – zó veel ruimte – en een vreemd gevoel van isolement. Hier is geen enkele afleiding; het landschap is als een leeg doek waarop je jezelf helemaal opnieuw kunt uitvinden.

Het wordt hier vroeg winter. De zomer eindigt rustig, de bladeren worden goudbruin en dan – BAM! – treedt eind oktober plotseling de kou in. Die klap is het begin van een aanhoudend koufront. 'Het is begonnen,' zegt de plaatselijke bevolking dan met een zucht, en de kou overspoelt de straten. In Detroit zijn weinig bomen die de vrieskou filteren en het straatbeeld van natuurlijke lijnen voorzien. De stad bestaat uit blokken beton en kale wegen. De kille wind blaast door de straten met een guurheid die pas eind mei weer zal afnemen. 'De winter duurt hier acht maanden,' zei de taxichauffeur berustend, 'maar tegen januari ben je er wel aan gewend.' Je kunt niet aan de kou ontsnappen, behalve in je huis, waar het warm en licht is en waar de televisie aanstaat. Geen wonder dat de inwoners van Detroit amusement zo belangrijk vinden. Het maakt deel uit van hun karakter. Hard werken, hard leren en doorbijten. Als je dat niet doet, ben je nergens. De omstandigheden zijn zo grimmig dat je een pantser opbouwt om ze te doorstaan, of eraan ontsnapt als je het geld hebt.

Het is dan ook niet meer dan passend dat het belangrijkste openbare kunstwerk van Detroit een enorme in brons gegoten vuist is van bijna zeshonderd kilo, van de Amerikaanse kunstenaar Robert Graham. Het is een eerbetoon aan de taaiheid van de in Detroit geboren zwaargewicht Joe Louis en symboliseert de standvastigheid van de stad in het aange-

zicht van een economie die inzakkt en weer opbloeit. Sommige mensen hebben een merkwaardige voorliefde voor deze koude, harde stad. Detroit geeft inspiratie, geeft body aan hun kunst. Het zit hem in de schijf-aan-alleshouding van de rockbands The Stooges en MC5. In de vervreemding en de ontzagwekkende aanblik van kale gebouwen en van technologie. Het zit hem in het gestage ritme van de Motown-soul – zo gestaag dat de technici gaten in de vloer van Studio A sleten door hun gestamp op de maat van de muziek.

Iets ten noorden van Detroit ligt de voorstad Pontiac. Het is nu een troosteloos gebied, maar in Madonna's tijd was het een bruisend industriestadje dat meelifte met de enorme auto-industrie van Detroit. Naast de snelweg doemt een gigantisch, bolvormig gebouw op dat de Silverdome heet. Het werd in de jaren zeventig gebouwd voor het American Football-team van Detroit, maar sinds de Lions in 2002 uit Pontiac vertrokken, ligt het er min of meer verlaten bij. In de hoogtijdagen werd de All Star Game van de NBA er gespeeld en er traden vele rockbands op, waaronder Led Zeppelin en The Who. In januari 1987 hield paus Johannes Paulus II er een mis voor duizenden bezoekers.

Vlak tegenover het Silverdome, aan de andere kant van de weg, ligt een kleine arbeiderswijk. Daar bracht Madonna haar vroege jeugd door, op Thors Street 443, in een bescheiden, zachtgroen huis met één verdieping. Toen ik er in 2006 een kijkje nam, maakte het een verwaarloosde, vervallen indruk, alsof de geesten het gebouw nog niet allemaal hadden verlaten. Vroeger, begin jaren zestig, krioeelde het huis van de kinderen. Het was het eerste huis van Madonna's ouders, de plek waar ze na hun huwelijk gingen wonen en waar hun oudste dochter voor het eerst droomde van avontuur.

'Mijn grootouders kwamen met de boot uit Italië... [Ze] spraken geen woord Engels. Ze hadden weinig opleiding gehad, en ik denk dat ze een bepaalde oude levensstijl vertegenwoordigden waar mijn vader eigenlijk niets mee te maken wilde hebben,' zei Madonna eens.⁷ Haar grootvader, Gaetano Ciccone, kwam uit Pacentro, een dorp in de Italiaanse Abruzzes. Hij kwam uit een familie van boeren, maar werd aangemoedigd om naar school te gaan en zijn horizon te verbreden. In 1920 was daar geen werk voor deze ambitieuze tiener, dus

vertrok hij naar Amerika en kwam terecht in Aliquippa, een staalstadje vlak buiten Pittsburgh. Toen hij een baan had gevonden bij de hoogovens, keerde hij terug om zijn jonge vrouw op te halen, Michelina di Ulio. Ze woonden in een gehuurd eenkamerappartement in de buurt van de staalfabriek, waar ze zes zoons grootbrachten, van wie er vijf in de fabriek kwamen te werken. De jongste zoon, Madonna's vader Tony (gedoopt als Silvio), was de enige die het geluk had om verder te kunnen leren.

Als migrantenfamilie hadden de Ciccones het moeilijk; er bestonden nogal wat vooroordelen jegens de nieuwe golf immigranten uit Europa, en dan vooral jegens Italianen, die vaak uit arme gebieden kwamen en kwetsbaar waren voor uitbuiting in de fabrieken waar de vakbonden geen greep op hadden. Gaetano werkte hard en begon zich te verdiepen in politiek. Aangespoord door de historische National Labor Relations Act uit 1935, een wet waarin de vakbonden werden erkend, hielp hij in 1937 met de organisatie van een korte, verlamme staking in de fabriek in Aliquippa, die een verbetering van de werkomstandigheden van de arbeiders tot gevolg had. Madonna erfde zijn gevoel voor rechtvaardigheid, wat blijkt uit haar duidelijk sociale politieke stellingname en openlijke steun aan de Democratische Partij. Begin jaren negentig speelde ze bijvoorbeeld in een PSA (*Public Service Announcement*, een propagandafilmpje) voor de Amerikaanse Rock *The Vote*-campagne, een samen met MTV opgerichte beweging die leidde tot een 20 procent hogere opkomst onder jongeren bij de verkiezingen van 1992, toen Clinton tot president werd verkozen. In de nasleep van de oorlog in Irak in 2003 liet Madonna haar stem horen tegen George Bush en spoorde haar fans aan om de controversiële documentaire *Fahrenheit 9/11* van Michael Moore te gaan zien. In 2004 steunde ze de kandidaatstelling van de Democraat Wesley Clark voor de Amerikaanse presidentsverkiezingen met de emotionele verklaring: 'De toekomst die ik voor mijn kinderen wens, staat op het spel.' Twee jaar later betuigde ze ook haar steun aan Hillary Clinton als presidentskandidaat.

Hoewel ze in politiek opzicht niet zo actief was als andere grote sterren – als Bono of Peter Gabriel – voerde Madonna jarenlang campagnes voor onderwerpen als safe sex en de bewustwording rond aids en ging ze altijd op de barricaden staan in de strijd tegen discrimi-

natie op grond van ras of sekse. Als dochter van immigranten van de tweede generatie was ze zich bijzonder bewust van sociale uitbuiting.

Haar grootvader Gaetano was een man van strenge tucht. Hij kreeg het voor elkaar zijn gezin te onderhouden, maar het dagelijkse leven viel hem zwaar. De spanning uitte zich in zijn verslaving aan drank, die begon toen hij thuis zijn eigen wijn ging maken. Madonna heeft wel eens gezegd dat allebei haar grootouders van vaderskant alcoholist waren, wat een rol speelde bij haar eigen terughoudendheid ten opzichte van drank en drugs. Hoewel de Italiaanse gemeenschap in Aliquippa erg hecht was, was die ook beperkend: van vrouwen werd verwacht dat ze weinig meer waren dan moeder en huishoudster. Een hogere opleiding werd gezien als een bedreiging van de traditionele waarden en werd daarom met achterdocht bekeken.

De godvruchtige, leergierige Silvio besloot zich uit de beperkingen van zijn achtergrond los te maken. 'Hij wilde hogerop, hij wilde zijn geluk beproeven in het ontwikkelde, welvarende Amerika,' vertelde Madonna eens aan Denise Worrell, een journaliste bij het tijdschrift *Time*. 'Ik denk dat hij wilde dat wij een beter leven kregen dan hij toen hij opgroeide.' Na een korte periode in militaire dienst bij de Amerikaanse luchtmacht, in Texas, keerde hij in 1952 terug naar Pennsylvania, om een technische opleiding te volgen aan het Geneva College, een katholiek instituut in Beaver Falls. Hij had een plan voor de lange termijn. Een jaar eerder had hij kennisgemaakt met Madonna Fortin, een jonger zusje van zijn vriend Dale Fortin, die hij kende van de luchtmacht. Silvio, die inmiddels bekendstond als Tony, was uitgenodigd voor Dales bruiloft in een klein kapelletje op de luchtmachtbasis Goodfellow in Texas, waar ze allebei werkten. De zeventien jaar oude Madonna was een van de bruidsmisjes. Ze was een teruggetrokken schoonheid, met een ironische scherpzinnigheid en een lieve glimlach. Haar voorouders waren Frans-Canadese pioniers: boeren en houthakkers die generaties lang met een pragmatische, vastberaden levenshouding het land bewerkten. Haar vader, Willard Fortin, was topmanager bij een bouwbedrijf in Bay City en had samen met haar moeder Elsie acht kinderen opgevoed tot vrome katholieken. 'Ze was erg mooi,' herinnert Madonna zich. 'Ik lijk op haar. Ik heb mijn vaders ogen, maar mijn moeders glimlach en ongeveer dezelfde gezichtsstructuur als zij.'⁸

Niet alleen de schoonheid van Madonna sr. trok Tony aan, maar ook haar afkomst van katholieke harde werkers, vergelijkbaar met de zijne. Beiden hadden grote idealen en een sterke band met hun familie. Ze begonnen al snel afspraakjes te maken. Tony maakte de lange reis tussen Pennsylvania en Bay City zo vaak hij kon. Bay City, een winderig stadje aan het Huronmeer vlak bij de grens met Canada, was ooit het centrum van de houthakkersindustrie geweest, maar tegen de tijd dat Madonna Fortin er werd geboren, waren de houtbaronnen alweer verder getrokken. De zaagmolens waren bijna allemaal verdwenen en hadden plaatsgemaakt voor de visindustrie. Het leven verliep er langzaam en rustig, net als de langeafstandsrelatie tussen Tony en Madonna, die drie jaar duurde. Uiteindelijk trouwden ze, nadat Tony zijn diploma had gehaald, op 1 juli 1955 in de Visitation Church in Bay City. Toen hij bij Chrysler ging werken als technicus bij de productie van militair materieel, verhuisde hij met zijn kersverse vrouw naar Pontiac, onder de rook van Detroit.

Madonna sr. raakte al snel na de trouwdag zwanger en hun eerste kind, Anthony, werd op 3 mei 1956 geboren. Een jaar later volgde Martin, op 9 augustus, en het jaar daarop, op 16 augustus 1958, werd tijdens een vakantie van de ouders in Bay City hun eerste dochter, Madonna Louise, geboren. Om dat drietal draaide het gezinsleven van de Ciccones: Madonna had een ruzieachtige relatie met haar twee oudere broers en samen wedijverden de drie om de aandacht van hun ouders, iets wat merkbaar is in de strijdlustige, spottende manier waarop Madonna haar mannen soms behandelt. 'Ik werd als het watje van de familie beschouwd, omdat ik misbruik maakte van mijn vrouwelijke sluwheid om mijn zin te krijgen,' zei Madonna. 'Mijn oudere broers... pestten me en ik verklikte ze altijd bij mijn vader.'⁹ Het heeft jaren geduurd voordat deze broer-zusrivaliteit werd opgelost en zelfs nu heerst er slechts een wankele vrede. Misschien zou er minder polarisatie zijn geweest als Madonna sr. was blijven leven. In 1959 verloor Madonna met de geboorte van haar zusje Paula haar positie als enige meisje in het gezin. In 1960 werd Christopher geboren, gevolgd door Melanie in 1962. In die laatste periode hing er een donkere schaduw boven de familie. Hoewel de Fortins en Ciccones zich groothielden en deden alsof er niets aan de hand was, was Madonna sr. stervende.

Tijdens de zwangerschap van haar jongste dochter Melanie was bij Madonna sr. borstkanker geconstateerd. Veel mensen weten het aan haar werk als röntgenlaborante. De beschermende, met lood beklede schorten die nu verplicht zijn, werden in die tijd zelden gebruikt. Behandeling moest worden uitgesteld tot na de geboorte van Melanie en toen was het te laat. Madonna sr. vocht nog een jaar tegen haar ziekte, maar lag steeds vaker en langer in het ziekenhuis. De kinderen werden uitbesteed aan familieleden en de keren dat hun moeder thuis was, was ze te uitgeput om hun de aandacht te geven die ze nodig hadden.

Voor de vijfjarige Madonna, die zich net een beetje bewust werd van zichzelf en haar plaats in de wereld, was dit een vreselijk verwarrende ervaring. Als oudste dochter had ze een sterk onafhankelijkheidsgevoel, maar ook een grote behoefte aan aandacht. Ze daagde haar ouders altijd uit, als kind al. Madonna herinnert zich hoe haar moeder altijd aan het schoonmaken was, op haar knieën aan het schrobben in de keuken, op het dwangmatige af. 'Ze was altijd bezig onze rommel achter ons op te ruimen. We waren enorme sloddervossen. Ik herinner me dat ik daar gemengde gevoelens bij had,' zegt Madonna. Ze zegt dat ze van haar hield, maar verward raakte doordat er geen grenzen werden bepaald. 'Ik denk dat ik haar werkelijk gekweld heb. Ik denk dat kleine kinderen dat doen met mensen die heel goed voor ze zijn. Ze kunnen gewoon niet geloven dat er niet tegen ze geschreeuwd wordt... dus tergen ze je. Ik heb mijn moeder gruwelijk getergd.'¹⁰

Hoe meer haar moeders energie afnam, hoe meer de kleine Madonna die fysiek probeerde terug te dwingen. In een vaak geciteerde herinnering van Madonna probeert haar zieke moeder te rusten op de bank, terwijl de kleine Madonna haar op haar rug slaat in een wanhopige poging een reactie los te krijgen. Haar woede verdween toen ze merkte dat haar moeder hilde. 'Ik herinner me dat ik sterker was dan zij. Zo klein als ik was, sloeg ik mijn armen om haar heen en voelde haar lichaam onder me snikken. Het voelde alsof zij het kind was.' Dat was een kritiek moment. Beangstigd door de fragiliteit van haar moeder zou Madonna een levenslange afkeer van zwakheid ontwikkelen. 'Ik wist dat ik ofwel verdrietig, zwak en afhankelijk kon zijn, of me kon vermannen en tegen mezelf kon zeg-

gen dat het wel weer beter zou worden.’¹¹

Ondanks haar gebrek aan strengheid tegenover de kinderen was Madonna sr. een doorzetter. Ze werd omschreven als ‘vergevingsgezind en engelachtig’. Als voormalig danseres en liefhebber van klassieke muziek bezat ze charme, een gracieuze houding en een niet onaanzienlijke stille innerlijke kracht. Ze maakte zo veel mogelijk plezier met de kinderen, probeerde het huishouden bij te houden en deed alsof er niets aan de hand was; maar het was haar aan te zien hoeveel inspanning haar dat kostte. Ze ging een jaar lang ziekenhuis in, ziekenhuis uit en op 1 december 1963 stierf ze, negen dagen na de moord op president Kennedy. Ze was pas dertig jaar oud.

In haar tienerjaren las Madonna Anne Sexton en merkte tegenover haar zusjes op hoeveel de dichteres op Madonna sr. leek. De poëzie van Sexton, die ooit de Pulitzer Prize won, sprak haar aan, ongetwijfeld door de manier waarop ze leven, kunst en dood exploreerde. Zoals veel van de vrouwen die Madonna bewondert, van Sylvia Plath tot Virginia Woolf en Frieda Kahlo, had Sexton een moeilijk leven, waarin ze vocht tegen depressies en innerlijke kwellingen. En net als bij die andere vrouwen was haar werk bijzonder persoonlijk, vaak autobiografisch en soms doorspekt met galgenhumor. Sexton pleegde zelfmoord in 1974, nadat ze acht poëziebundels had gepubliceerd waarin haar beatstijl werd gecombineerd met romantiek en de denkbeelden van het opkomende feminisme. Haar onopgesmukte taalgebruik en haar onversaagde kijk op de dood zouden Madonna’s latere albums beïnvloeden. Begin jaren zeventig vormde Sextons poëzie echter een vreemd soort troost voor een tienermeisje dat op zoek was naar haar moeder en naar antwoorden.

De begrafenisplechtigheid van Madonna sr. vond plaats in de Visitation Church in Bay City, dezelfde kerk waar ze acht jaar eerder was getrouwd. Ze lag opgebaard in een open kist en zag eruit als een engel. Er was maar één ding dat niet klopte: haar mond zag er ‘vreemd’ uit, zoals Madonna jaren later opmerkte. Toen ze dichterbij kwam en naar haar moeders gezicht keek, zag ze dat haar lippen aan elkaar waren genaaid. Die afgrijselijke aanblik zou haar nog jaren achtervolgen en het lijkt erop dat die later werd verbeeld in de sombere zwart-witvideo van ‘Oh Father’. Na haar dood werd Madonna sr.

symbolisch het zwijgen opgelegd. De engel van het huis, de nederige martelares, kon nooit meer haar waarheid verkondigen, zou haar dochters nooit kunnen vertellen hoe het leven werkelijk in elkaar zat, zou nooit oud kunnen worden met hen, zou nooit verder kunnen rijpen en zou nooit tijdens dat rijpingsproces haar feilbaarheid, haar twijfels en haar onzekerheden tonen – maar evenmin haar wijsheid. Het enige wat van haar bewaard bleef, waren een paar kostbare foto's, wat wazige stukjes super 8-film van familiegelegenheden en een zuivere herinnering aan perfectie die zijn glans nooit zou verliezen.

Geen wonder dat Madonna's werk vol zit met zinspelingen op geheimzinnigheid en de behoefte aan openbaringen, met dringende aansporingen om je te laten horen en je te uiten. 'Ik kreeg er bijna geen woord tussen, ze bleef maar praten,' herinnert Neil Tennant zich, de zanger van de Pet Shop Boys. Begin jaren tachtig interviewde hij haar, als journalist van *Smash Hits*. Ook haar vrienden herinneren zich wat een spraakwaterval ze was, haar behoefte om datgene te verwoorden waarmee ze op dat moment worstelt. 'In interviews weet ze zich bijzonder goed uit te drukken en gebruikt ze soms woorden als een schild om zichzelf te beschermen tegen mensen die volgens haar haar ziel proberen te verkrachten.'

Op dat moment begon Madonna's carrière als songwriter. Haar voormalige vriend, dj Mark Kamins, zegt dat het eerst gebeurde via 'slaapliedjes' die de kunstzinnige onschuld weerspiegelden van Madonna als kind van vijf, een dionysisch eerbetoon aan liefde en dansen, een wereld van engelen en helden. Daarna volgde de zoekende, rebelse fase, met vragen over geloof, seks en erotiek. Vervolgens ontstond de fase van spirituele verandering, politieke twijfel en een nieuw soort superioriteit. De rusteloosheid zou echter nooit verdwijnen.

Madonna's leven stond in sterk contrast met dat van haar moeder. Als haar moeders stilte de dood betekende, dan zou zij van zich laten horen. Als haar moeders ziekte betekende dat slaap gevaarlijk was omdat iemand in zijn slaap kon sterven, dan zou zij wakker blijven. Als haar moeders lichaam het begaf, zou Madonna ervoor zorgen dat ze fysiek in topconditie bleef. Ze koos voor dans, niet alleen als primair expressiemiddel, maar ook als manier om fysieke kracht en uithoudingsvermogen te kweken en om zich levendig en stevig in het heden verankerd te voelen. 'Soms neem ik gewoon aan dat ik eeu-

wig leef,' verkondigde ze eens. 'Ik wil niet doodgaan. Het is het ultieme onbekende. Ik wil niet naar die duisternis daarachter.' Ze vermeed drugs en alcohol omdat alles wat de geest vertroebelde een kleine dood was, een bedreiging van haar zelfcontrole en haar 'weten waar alles is'. Een vriend zegt dat Madonna nooit terugkijkt. 'Ze doet het gewoon niet. Ze is niet geïnteresseerd in wat ze vorige week deed, laat staan tien jaar geleden. Het is één ding volbrengen en dan verdergaan met het volgende.'¹²

Madonna heeft het er wel eens over gehad dat ze na haar moeders dood vroeg volwassen werd en leerde om op niemand te vertrouwen, behalve op zichzelf. Volgens de vernieuwende psycholoog John Bowlby is 'het meest beangstigende aspect van een dood dier of mens de immobiliteit ervan. Dus wat is er voor een kind dat bang is om te sterven natuurlijker dan in beweging te blijven?'¹³ Hij zegt ook dat 'hyperactiviteit en... dwangmatige onafhankelijkheid' een stoornis is die zich vaak op jonge leeftijd ontwikkelt na het verlies van een dierbare.

Wat echter niet met dat beeld strookte, was dat het door verdriet overmande vijfjarige meisje agorafobisch werd en het huis niet kon verlaten zonder lichamelijk ziek te worden, dicht bij haar vader bleef en zich bijna aan hem vastklampte om troost te zoeken. 'De eerste vijf jaar na haar dood droomde ik elke nacht over mensen die op me sprongen en probeerden me te wurgen,' zei ze eens.¹⁴ Madonna werd ook wat Bowlby een 'dwangmatige zorgster' noemt.¹⁵ Ze zorgde voor haar jongere zusjes en verving haar moeder als het nieuwe moedertje van het gezin. Zolang haar vader weduwnaar bleef, alleenstaand was en rouwde, kon ze de illusie in stand houden dat zij die cruciale rol nu vervulde. Later speelde ze die rol bij haar dansers en verkondigde dat zij de moeder was van hen allen, een neiging die vaker voorkomt bij choreografen, die er immers op gespitt zijn hun gezelschap bij elkaar te houden en als team te laten functioneren.

Huishoudster na huishoudster werd aangenomen om de Ciccone-bende in het gareel te houden, maar net als de gouvernantes die in *The Sound of Music* werden afgewezen door de Von Trapps, of werden weggejaagd door de kinderen in *Nanny McPhee*, hield geen van hen het langer dan een paar maanden vol. Toen maakte echter de

streng, maar toegewijde Joan Gustavson haar entree. Tot die tijd had de door verdriet overmande Tony Ciccone zich teruggetrokken en zich begraven in zijn werk, worstelend om zijn jonge gezin bijeen te houden. Als een traditionele victoriaanse patriarch redde hij dat niet alleen – hij had een vrouw nodig om voor zijn zes moederloze kinderen te zorgen. Joan haalde hem uit zijn isolement en binnen zes maanden was het tweetal getrouwd. Op achtjarige leeftijd werd Madonna haar heerschappij over het gezin afgenomen. Toen had ze niet alleen haar moeder verloren, maar voelde ze zich ook nog eens in de steek gelaten door haar vader, met wie ze voor haar gevoel een speciale verhouding had.

Vanaf dat moment begon ze een lastige, emotionele kant te ontwikkelen. Je ziet het op de familiefoto's: Madonna in haar prepuberteit, met haar lange bruine haren tot aan haar middel, met één hand bezitterig op haar vaders arm en met een onzekere, verwilderde blik naar de camera kijkend. Ze was één brok onzekerheid, maar haar eerdere verdriet maakte plaats voor woede. Ze rebelleerde tegen haar stiefmoeder Joan, die ze weigerde 'moeder' te noemen en wier regels ze voortdurend aan haar laars lapte. Haar moeders dood had Madonna een vreemd soort vrijheid verschaft. 'Ik denk dat de voornaamste reden waarom ik mezelf kon uiten en me niet liet intimideren het niet hebben van een moeder was. Vrouwen worden gewoonlijk opgevoed tot gediensstige, passieve wezens. De man wordt geacht de voortrekker te zijn. Hij verdient het geld, hij bepaalt de regels. Ik weet dat... mijn gebrek aan remmingen het gevolg is van mijn moeders dood,' zei ze eens. 'Moeders leren je bijvoorbeeld manieren. En ik heb dus absoluut nooit zulke regels en voorschriften geleerd.'¹⁶

Madonna groeide niet op met een moeder als voorbeeld en uiteindelijk leidde dat tot een andere kijk op de wereld. In 1976 schreef de feministische dichteres Adrienne Rich: 'De moeder staat voor het slachtoffer in ons, de onvrije vrouw, de martelares.'¹⁷ Met haar feilloze toewijding aan haar geloof en haar gezin was Madonna sr. een voorbeeld van onzelfzuchtigheid. 'Het katholicisme is een bijzonder masochistisch geloof. Ik zag mijn moeder dingen doen die ook mij gevormd hebben. Ze was hartstochtelijk gelovig, ze zwelgde erin,' herinnert Madonna zich.

Madonna sr., van Frans-Canadese afkomst, was beïnvloed door

het jansenisme, een interpretatie van de katholieke leer die in de zeventiende eeuw geformuleerd werd door de Nederlandse priester en theoloog Cornelius Jansenius. Het was een product van de reformatie: het was katholicisme met een puriteins tintje, gekenmerkt door een sobere, pessimistische kijk op het leven. Volgens Richard P. McBrien 'propageerde het jansenisme de theorie van de predestinatie en de strenge moralistische stijl van het christendom... Aangezien de erfzonde de menselijke aard zo radicaal heeft doen ontaarden, is alles wat natuurlijk is slecht. Slechts weinigen krijgen genade.' Het jansenisme was populair in Frankrijk, werd een standaardonderdeel van de opleiding van veel priesters en werd verspreid via de migrantenbevolking in Franssprekend Canada. 'Een groot deel van de obsessie rond de seksuele moraal binnen het Amerikaanse katholicisme van voor het tweede Vaticaanse Concilie,' vervolgt McBrien, 'alsmede de relatief kleingeestige eucharistische vroomheid (waarbij maar zelden ter communie werd gegaan, en dan alleen nog nadat men 'te biecht' was gegaan) worden in verband gebracht... met deze jansenistische invloed.'¹⁸

Madonna's Italiaanse, katholieke achtergrond wordt voor veel verantwoordelijk geacht, maar de Franse invloed via haar moeder is even sterk. Het Franse katholicisme is een bepalende kracht, een bron van energie voor het katholicisme over de hele wereld. Haar moeders geloof was gericht op godvruchtig leven met dagelijks gewetensonderzoek. De theorie van de erfzonde betekent dat iedereen vervreemd van God wordt geboren en dat een gelovige via dagelijkse gebeden zijn weg terug naar God moet banen. Madonna sr. leefde in zekere zin iedere dag naar haar dood toe, omdat hoe ze stierf afhing van hoe ze leefde. Haar toegewijde vroomheid – of dat nu streng vasten betekende, knielen op rijst of slapen op klerhangers – was gericht op pijn en volharding. Hoewel Madonna sr. haar jonge gezin met vriendelijkheid en medeleven verzorgde, deed ze dat ook met een streng gevoel voor zelfdiscipline, waarbij ze haar moederrol uitvoerde met de ernst van een roeping.

'Mijn moeder was een godsdienstfanaat,' zei Madonna later. 'Er waren toen ik klein was altijd nonnen en priesters over de vloer. Ik weet niet hoe nieuwsgierig mijn moeder was, hoeveel moeite ze deed om erachter te komen wat er achter de coulissen gebeurde, maar dat

is wel mijn persoonlijkheid – ik wil verder kijken dan wat ik kan zien... mijn moeder was ervan overtuigd dat ze het juiste deed, dus misschien hebben we dat met elkaar gemeen.¹⁹ Als klein meisje zoog Madonna die godvruchtige sfeer in zich op. Op Goede Vrijdag, voor Pasen, bedekte haar moeder alle religieuze foto's en voorwerpen in huis met paarse doeken. 'Totdat Christus uit de dood herrijst. Ik vond het een bizar, maar erg mooi ritueel,' zei Madonna.²⁰ Ze herinnert zich ook nog goed hoe haar moeder de beeldjes van het Heilig Hart bedekte toen er een vrouw binnenkwam in een spijkerbroek met een rits. Veel later, in 1989, verwees Madonna naar dat beeld met een close-up van het kruis van haar spijkerbroek op de hoes van haar plaat *Like A Prayer*. De spijkerbroek verscheen ook met een echte rits op een *limited edition* van de single 'Express Yourself'. In haar moeders tijd stond een spijkerbroek echter gelijk aan heiligschennis. Volgens de jansenistische doctrine staat een afbeelding van het Heilig Hart in je huis gelijk aan een priester in je huis. Zoals Joseph P. Chinnici, een schrijver over religieuze onderwerpen, zegt: 'De centrale aanwezigheid ervan, de plaatsing van een afbeelding van het Heilige Hart op een duidelijk zichtbare plek, gepaard aan de toewijding van het gezin om te willen bidden... voor de afvalligheid binnen de maatschappij, was bewust gericht tegen de krachten van echtscheiding, seculiere scholing, de schending van de heiligheid van het huwelijk, en de "campagne tegen christelijke zeden in kleding, in de pers en in films".'²¹

Meisjes nemen tijdens hun puberteit meestal geleidelijk aan afstand van hun moeder, maar Madonna moest dat noodgedwongen al veel eerder doen.

Na haar moeders dood kreeg ze een psychologische vrijheid die voor een meisje van haar generatie ongebruikelijk was. De therapeuten Luise Eichenbaum en Susie Orbach redeneren als volgt: 'Wanneer een vrouw van een dochter bevalt, vermenigvuldigt ze zich in zekere zin... Moeder moet haar voorbereiden op een leven dat gewijd is aan de zorg voor anderen, waaronder dat van haarzelf. Moeder moet haar dochter, of ze zich daarvan bewust is of niet, erop voorbereiden haar plaats als tweederangsburger in de gemeenschap in te nemen.'²²

Een vrouw leert van haar moeder haar eigen behoeften te onderdrukken en dat op haar eigen dochter over te brengen. Maar in plaats van die ambivalente boodschap op te nemen, begint de jonge Madonna zich met haar vader te identificeren. Volgens Eichenbaum en Orbach is de vader 'de verbinding met de wereld buiten de familie en moet de dochter hem gebruiken als toegang tot die wereld... Vader moedigt zijn dochter aan zowel hem als mannen in het algemeen te charmeren, om zijn aandacht te trekken en die op specifiek vrouwelijke manieren vast te houden, zoals ze later ook zal moeten doen.'²³ Vaak identificeren tienermeisjes zich met hun vader om onafhankelijkheid te verwerven, maar voor Madonna begon dat proces al vroeg. De verhalen over het laten zien van haar onderbroek zijn legio en dat ze te pas en te onpas gymnastiekkunstjes deed, zich in allerlei bochten wrong of haar rokje omhoog tilde om de jongens een kijkje te gunnen. Terwijl ze nog volop kind was, vertoonde ze de onrust van een tiener. Ze bereidde haar weg in de wereld al vanaf haar vijfde voor en haar voorbeeld – proactief, met een vrije wil, doelbewust – was mannelijk.

Een van Madonna's eerste primaire relaties was die met haar publiek. Er is wel eens opgemerkt dat de familie Ciccone, hoewel erg explosief, 'niet erg close leek'. Madonna, die haar stiefmoeder Joan bewust negeerde en met haar broertjes en zusjes wedijverde, groeide op met een sterk verlangen te worden aangeraakt. Lichamelijkheid is altijd belangrijk voor haar geweest, niet alleen in de vorm van seks en de dynamiek van een relatie, maar ook via de band die ze met haar publiek ervaart. Als zij optreedt, kaatst haar publiek haar eigen pulseerende energie terug.

Ze heeft zich altijd al beziggehouden met kleding, kostuums en vermommingen. De nonnen op St. Andrews, haar katholieke basisschool, fascineerden haar omdat ze lange donkere habijten droegen. Nieuwsgierig naar wat er onder die mysterieuze kleding zat, klom ze met een vriendin samen omhoog naar de ramen van het klooster om de nonnen tijdens het uitkleden te bespieden. Ze voelde hun macht. De habijten van de nonnen waren het symbool van hun status als rouwende bruiden. Wanneer een non de gelofte aflegde, was het alsof ze met Christus trouwde. Ze knielde voor het altaar (een beeld

dat Madonna in zowel haar boek *Sex* als in haar Confessions Tour gebruikt heeft), als betuiging van haar liefde voor de Heilige Geest. Omdat priesters en nonnen celibatair leven, bevat het katholicisme een zweem van onderdrukte seksualiteit. Als gevolg van die onderdrukking wordt seksualiteit juist het middelpunt.

Madonna voelde zich al spoedig aangetrokken door de seksuele onderstroom die ze binnen de katholieke leer voelde. Zich afzettend tegen Joans volharding om de zusjes Ciccone in dezelfde jurkjes te kleden, zocht Madonna naar manieren om haar eigen stijl uit te dragen, of dat nu was door strakke truitjes, korte rokjes en rode lippenstift, als een 'jaren-vijftigdel' of door naar de kerk te gaan met een jas aan zonder iets eronder. Ze maakte het tot haar missie om die band tussen seks en spiritualiteit te smeden, en dat was de link die ze jarenlang, steeds opnieuw zou leggen in haar werk.